

Refleksioner over det levende i ord og melodi.

Der er ingen tvivl om, at det der kommer til at stå tilbage i min erindring, når jeg engang forlader højskolen, vil være begejstringen sitrende i de gyldne øjeblikke. Altså elevernes begejstring, som man som underviser bare må suge til sig, så meget som muligt. Tiden vibrerer af liv og man ved, at lige nu sker der noget gyldent. Det er først og fremmest det fænomen, der har fanget mig, og som jeg har forsøgt at skrive mig til en fastholdelse af, gennem orloven. Først tror man, at det er en dejlig sidegevinst til undervisningen i den høje skoleform: begejstringen. Men det viser sig at være præcis modsat: undervisningen er ingenting uden at være tændt indefra af noget betydningsfuldt, som ikke nødvendigvis behøver at have noget med undervisningen *per se* at gøre. Med andre ord er begejstringen/det livsopløftende det væsentlige.

Folkeuniversitetet

Jeg har fulgt to forløb på Folkeuniversitetet: Den Meningsfulde Tid og Grundtvig: Danmarks Store Mand, idet jeg tænkte, at begge forløb måtte have noget med sagen at gøre. Begge forløb var *spot on*. Jeg har nydt at sidde på skolebænken igen. Startede endda med at tage noter.

Det gik dog langsomt op for mig, at det væsentlige i mig ikke gik op i, hvad lærerne sagde, men hvad de udstråede. Pludselig gik det op for mig, at min indre levende-ords-detektor havde kæmpeudsving. Alle foredrag var på fint højt niveau - specialister over hele linjen. Men ind imellem sad jeg med en hul fornemmelse. En oplevelse af at høre alle de rigtige ord, men uden noget kød og blod bagved. Jeg fik en klar fornemmelse af, hvor vigtigt det er at give de unge et break fra den akademiske indtørring. Det er et system, hvor der selvfølgelig er plads til begejstring, men hvor der er lige så meget plads til det modsatte. Faktisk tror jeg, at en levende-ords-detektor ville være en bombe under systemet, hvis den kunne bevises.

Hvorom alting er: jeg fik meget ud af kurserne, både på et akademisk og på et observation-af-eksistentiel-udstråling niveau. Der var, som sagt, både eksistentielt nærvær og eksistentielt fravær bag katederet og det var egentlig det vigtigste at få øje på.

Artiklen

Forløbene på Folkeuniversitet skulle give mig noget at skrive ud fra. Jeg vidste dog godt fra starten, at jeg er vokset fra idéen om at skrive ud fra et pensum eller andre ordpuljer man kan stjæle fra. Det virker bedre for mig at improvisere mine egne ord frem som om de var toner og som om meningen var musik. Hvis jeg pludselig ryger ind i tomme formuleringsskaller sorterer jeg dem fra med det samme. Hvis jeg pludselig fornemmer, at det levende stille siver ud af ordene, pga. sprogets automatiklogik eller andet, stopper jeg og luger. Har I aldrig oplevet sproget miste indhold pga. sætningers iboende forfængelighed? I hvert fald har jeg skrevet som en besat og indset noget fantastisk ved computeren: den virtuelle skraldespand.

Helt fra starten har jeg også vidst, at jeg skulle skrive en artikel og at titlen skulle være Eksistentiel Sangskrivning. Formuleringerne har forvandlet sig over tid gennem sparring med samtalepartnere både udenfor og indenfor højskolemiljøet. Målet har været at få ordene med i Højskolebladet og det er lykkedes.

Artiklen har fundet et tilpas overordnet niveau, så den burde være relevant for alle højskolelærere. Selv der, hvor man umiddelbart tænker, at det er da vist kun for

sangskrivningsnørdere. Der tror jeg faktisk, at sangskrivningsnørdere vil tænke, at det handler da vist om noget andet end sangskrivning. Giv det en chance. *I beg you.* Jeg har forsøgt at holde mine ord levende. Der er liv og bjerge af virtuelt papir bag dem.

Det uforudsete

Under folkeuniversitetsforløbene skete der uforudsete ting, som jeg allerede har nævnt: Levende-ord-detektoren vågnede.

En anden ting, der vågnede under skriveprocessen, var forskellige niveauer af tid i mit liv. Afstanden til skolen er ikke stor, idet jeg bor 5 meter væk. Jeg har dog insistere på at forsøge at lade mig rense ved simpelthen ikke at gå derover. Det har resulteret i, at eleverne er blevet væsentligt yngre. Jeg kunne ikke holde mig væk, da der skulle sættes en teepee op på skolens grund og jeg fik et chok over, hvor små eleverne pludselig var blevet på det friluftslivshold. Jeg kan jo godt regne ud, at de objektivt set har den samme alder som de altid har haft. Kan det passe, at elever man kender virker ældre end elever man har på afstand? Under alle omstændigheder er udrensningen sund for højskolelærersjælen i det lange løb med særlige virkninger på sjæl og krop. På samme måde som en faste også føles underlig, mens den foregår, men er livgivende på lang sigt. En tredje uforudset ting var min faders død midt i forløbet. Det har nok ikke synligt ændret noget ved mit emne. Alligevel har det farvet alt, hvad jeg har skrevet og komponeret, selvfølgelig. Grunden til, at jeg fortæller det i denne sammenhæng, er fordi det har noget med skoleformen at gøre. Det er naturligt, at når man beskæftiger sig med levende ord, så deler man hinandens liv. Hvor man i andre samfundssammenhænge ville lade som om intet var hændt, ser jeg en pointe i at lade højskolen være et sted, hvor livet og dermed døden får plads. At livsomstændigheder, der hænder, får plads og bliver delt.

Kernen

Kernen i orloven har været mit sangskrivningssamarbejde med Grundtvig. Jeg er simpelthen blevet tændt af hans tekster. Vel at mærke på en musikalsk måde. Altså ikke så meget en tekstgranskingsfascination som en kropsresonerende fascination af vildskaben i billedsproget. I stedet for at regulere vildskaben har jeg tilladt mig at lade den flyde over i musikken, utæmmet. Teksterne er dejligt usentimentale. Proppet med livsvisdom og småprovokerende betragtninger. Et herligt sted at skrive ud fra. Når jeg opponerer mod tekstgranskning i denne sammenhæng, er det pga. granskningens nærliggende misforståelse af forholdet mellem tekst og musik. Der er ikke noget rigtigt eller forkert. Man må blot konstatere, at der findes mennesker, der først og fremmest hører tekst, når de hører sange og mennesker, der først og fremmest hører musik, når de hører sange. Som i alle andre binære opstillinger er virkeligheden selvfølgelig mere kompliceret, men for forståelsens skyld alligevel en fornuftig opstilling. Ud af en af disse lejre er den forrykte idé opstået, at musikken er en slags tjener for teksten. Altså, at det kun er teksten, der har meningsindhold og at melodien blot skal understøtte den, som et krydderi i den egentlige ret. Det er komplet nonsens og mangel på fantasi. Forvirringen må skyldes, at det naturligvis ikke er den samme slags mening de to sprog bærer på. Men de har dog en fællesmængde og det er den, der er interessant. Hvis mening var en substans, man kunne måle, ville der være mindst lige så meget i musikken, som i teksten.

Denne viden er altafgørende, når man sidder foran det hvide nodepapir. Sangen undfanges i den meningsfulde fællesmængde mellem teksten og musikken. Det handler for sangskriveren om at lytte til det spirende liv i fællesmængden - parkere

analyseapparatet og indstille en eller anden prærefleksiv bevidsthed på lyden af det, der sparker. Bum.

Det er meget populært at kaste om sig med semibuddhistiske termer som *wu wei* og *no mind*. Der er også noget om snakken. Hvis du strammer garnet, kvæler du jo barnet. Jeg har en klar følelse af, at sangene findes på forhånd og at jo mindre jeg gør i skabelsesøjeblikket, jo bedre. Lad os bare affærdige det som hokus pokus, men det er hokus pokus, der virker.

Ind imellem har jeg tilladt mig at pille ved formen. For eksempel i sangen "I kvæld blev der banket på Helvedes port" på tyve vers har jeg samlet fire vers ad gangen, så man blot skal igennem det samme forløb fem gange. Altså 1 vers første melodi, 2 vers anden melodi, 3 vers tredje melodi, 4 vers sidste melodi og så forfra. På den måde har jeg kunnet lave en sammenhængende melodisk dramaturgi over fire vers og undgået en potentielt dræbende gentagelse.

På samme måde har jeg slået versene sammen to og to i "Folkeligt skal alt nu være" Altså den kendte spændingskurve: vers - omkvæd.

Ligeledes har jeg gentaget sidste verslinje i "Menneske først og kristen så": *kast ej for svinet perlen*. Både fordi den tåler en gentagelse, men også for at skabe en melodisk balance, der ellers ikke ville være der.

Muligvis har jeg forskubbet den oprindelige balance gennem min brug af skiftende taktarter. Men så er der altså en anden form for balance nu og nu med mulighed for at tillære kroppen nogle anderledes rytmiske logikker.

Det er en af hovedpointerne i den måde jeg skriver på: at være musikalsk nysgerrig. Altid forsøge at udfordre skabelonerne. Det er nærliggende at overføre princippet på andre fænomener i det menneskelige liv.

Tallet er et værktøj i nysgerrighedens tjeneste. Skabeloner er lavet af tal som livet har svigtet. En anden af mine hovedpointer: tal rummer liv. Det må også være interessant for alle andre, der lever menneske-ligt.

Tænk på nobelpristageren Daniel Kahnemans statistiske beslutningsmodeller. De har vel en vis *impact* på vores intuitionsforståelse. Interessant er det, at der må være en vekselvirkning mellem beslutningsprocesserne og algoritmerne. At matematikken udvikler sig i takt med menneskelig indsigt. Og den menneskelige indsigt udvikler sig i takt med statistiske erkendelser. Om tallene så er direkte levende i den sammenhæng kan jeg ikke gennemskue. Men jeg ved, at tallene er sprængfyldt med liv i musikken.

De nye børn

Som det måske kan fornemmes har jeg gennem orloven oplevet et frugtbart samarbejde mellem filosofien og musikken. Mellem artikeludkrystallisering og sangskrivning.

Det har været så frugtbart, at otte nye børn er blevet kommet til verden. Næmlig otte Grundtvigsange både på node og som lyd. Lyden udkommer til jul under LP titlen:

"I kvæld blev der banket på Helvedes port"

Jeg forestiller mig, at de kan sparke gang i manganen en musiktime i sammenhæng med de nodeforlæg, jeg vedlægger her.

Den indspillede udgave favoriserer dansen, måske lidt på bekostning af fællessangen. Det er med vilje. Nogle tempi er bedre at danse til end andre og så må stemmen indordne sig. Man kunne også have valgt indspilninger som favoriserer det modsatte. Jeg håber, at det ene ikke udelukker det andet. Jeg håber, at sangene vil blive ved med at udstråle et åbent mulighedsfelt uden for meget skydække i horisonten. Det jeg siger er: gør hvad I vil med sangene og lad være med at lade jer skræmme eller styre af min *approach*. Sangene er dybest set skrevet til et normalt klaver og skøn samklang blandt stemmer, der vil hinanden det bedste.

Her kommer artiklen:

Eksistentiel sangskrivning

Sangskrivning handler i denne sammenhæng om at nærme sig noget på et eksistentielt niveau. Jeg ser musikken som en filosofi man kan spørge til råds om tilværelsens grundlæggende spørgsmål. Jeg tror, at der findes en drift mod at være nærværende tilstede i verden, som musikken kan give tonale svar på. Måske.

Jeg må indrømme, at jeg er i tvivl om det meste. På den måde taler jeg ikke fra noget særlig privilegeret sted. Min smag er stagneret. Mit indre jazzpoliti har sat mig i spjældet. Pludselig er det gået op for mig, at jeg indtil videre ikke har hørt musik, men kun teknisk kunnen og overfladen af en musikalsk drøm. Jeg har ledt overalt efter den gode smag, men den har svigtet mig. Jeg kan ikke længere på overbevisende måde sige, at jeg er til eksperimenterende indie. Min identitet er krakeleret. Mit selvreflekterende spejl er gået itu. Mit forsøg på at være lidt cool har fået verden til at lyde på en bestemt måde. Jeg har opbygget et filter, der farver verden, så den passer ind i historien om mig selv. Jeg har hørt mig selv i musikken. Ikke musikken i sig selv.

Den kommende tekst er et ydmygt forsøg på at skrive mig ud af fængslet og lytte til grundtonerne i mit kald som højskolelærer. Og for at foregribe tekstens hovedpointe: Der er eksistentielle muligheder i at løsne den subjektive sfære, åbne sig for noget objektivt. Lade større perspektiver gennemtrænge vores eksistens.

Vi identificerer os med en rolle, et job, en identitet, et syn på os selv. Alt hænger sammen og med tiden opdager vi måske, at synet på os selv muligvis ikke er skabt af os selv. Den viden, vi identificerer os med, er nok slet ikke vores. Omgivelserne ikke bare spiller ind på, men er medskabere i eller simpelthen ophavsmænd til vores selvforståelse. Når vi arbejder med synet på os selv og andre, arbejder vi også med de blik, der ligger indlejret i nære og fjerne omgivelser: familie, venner, samfund og tradition.

Snævre perspektiver

Højskolelærergerningen består i høj grad i at facilitere en bliknuancering. Det kan være et udfordrende arbejde, fordi de mest livsbefordrende blikke ikke nødvendigvis kommer fra os gamle vanemennesker, men fra eleverne. Det skal vi være åbne for. Alligevel er det os, der skal facilitere og kræve bliknuancering. Simpelthen fordi det er i nuanceringen og kategorinedbrydningen, at mennesker mødes og livet findes: det, vi beskæftiger os med. Med andre ord har vi ikke som lærere et ophøjet blik, en bedre viden. Det kan godt være svært at vænne sig til den tanke, men det er det, den levende vekselvirkning består i. Dialogen skal pege begge veje for at blive til en samtalende livsopløftning. Blikket er så fortidsfarvet, at vores perspektiver (både lærere og elevers) altid er unødvendigt snævre. Det må være muligt at sprænge kategorierne og lade tiden vise, hvad der er holdbart i længden. Noget mere fundamentalt. En bevægelse væk fra begrebernes/tonernes overflade i retning af deres udspring.

Kønroller er ikke længere givet på forhånd. Herligt. Så kan vi beskæftige os med noget mere fundamentalt: et menneskes evne til at være sig selv og dette selvs evne til at elske.

Det er dog ikke sikkert, at opstillingen af nye sproglige/mentale kategorier endelige identiteter hjælper i den henseende. Der sker noget livgivende i nedbrydningen af gamle kategorier, ikke nødvendigvis i opbygningen af nye.

Kvinde og mand - dur og mol. Verden er større end det. Jeg synes, at det er synd for kirketonearterne og mennesker, der kun kan elske stereotyper. Hvorfor kan vi kun forholde os til det, vi er vant til? Hvorfor udfordrer vi ikke os selv? Hvorfor findes P3?

Den selvophævede grænse

Jeg ynder at invitere mine elever ind i et rum fyldt med instrumenter og stemning. Jeg opfordrer til frihed fra genrer, frihed fra *show off*, frihed fra tonearter og taktarter. Fri fra forestillingen om musik. Bare lav noget lyd. (Eller lad være).

Af en eller grund opstår der næsten altid elementer af magi. Nogle gange kan man blot mærke, at rummet er på grænsen til noget virkelig værdifuldt. Andre gange ophæver grænsen pludselig sig selv. Alt giver mening, og stemningen fortættes i en helt urealistisk himmelflugt. Man vader i værdi. To ekstremt afgørende elementer i grænsens ophævelse af sig selv er åbenhed og tid.

Åbenheden skal man kæmpe for. Det er helt oplagt at hive ting op af egohatten, som man ved virker: en fed akkordprogression, det superlækre funkbeat. Men det er en misforståelse af situationen. Det har ikke noget med rummets nu at gøre. Det kan kortvarigt dæmpe angsten for at

være til stede, men det slukker musikken. Åbenheden er det afgørende og den er svær at fastholde.

Lyt til de andre. Giv plads. Lad være med at spille skuespil. Lad dig forvandle med de andre og vis dit sande ansigt. Spil stemningen i rummet. Overgiv dig til det, tidsrummet vil. Det kommer aldrig igen. Prøv at rette din tillid mod de andre. Der findes folk i rummet, som har brug for at blive hørt. De har måske en knude i fortiden, som skal løsnes, før troen på åbenheden kan indfinde sig. Eller nogen har måske bildt dem ind, at man kun har ret til at være her, hvis man er dygtig. Endnu en fordom.

Der er altså hele tiden en bevidstløs selvtilidsmagtkamp i gang. Ret jeres tillid mod hin andens selv. Løsn de andres knuder. Slip egne illusioner. Grænsen, hvis selvophævelse vi håber på, er lavet af selvindbildning og frygt. Lyt udad. Lad "jeg" og "du" blive til "vi". Lad musikken være det væsentlige.

Mit ønskescenarie er, når musikken udvikler sig som en tonal lavine. En force majeure, som tvinger musikerne til at handle spontant. Nogle griber deres mobiltelefon og løber skræmte væk. Andre bliver og opdager toner, de aldrig havde hørt komme. Pointen er, at man ikke kan vide, hvad der kommer ud på den anden side af kontrollen. Du ved ikke, hvad du selv indeholder.

Fare for gentagelsens indtørring

Det er til dels rigtigt, at man har brug for en form for viden for at kunne skabe musik. Problemet er, at skellet mellem viden og kunnen opstår med det samme. Viden er intet andet end kunnens hjælper og den overfladiske viden kan være ligeså blokerende som hjælpende. Derfor gælder det om at bevæge sig fra overfladeviden til en dybere enklere viden. Den kommer ud af et dialektisk udviklingsforhold mellem viden og kunnen over tid. Den dybeste viden kan du ikke overtage fra andre. Den må du lade komme til dig på andre måder. Det hjælper ikke "at papegøje" det de andre siger. Tænkning er kunnen - strukturelt på samme måde som frembringelse af kunst er en kunnen. Det hjælper ikke at vide meget, hvis ikke din tænkning er levende. Tværtimod blokerer det. Vores vigtigste job med højskolen er at få eleverne til at tænke selv. Gøre ordene levende. Derfor er det ikke ligemeget, hvordan man underviser i fx. sangskrivning.

Kunsten er at starte så åbent som muligt, når man gerne vil lade en levende form opstå: en sætning eller en melodi. Allerede anden gang man forsøger er der en overlagt fare for gentagelsens indtørring. Fortidens indskrænkende forventning af det mulige. Gentagelsen kan kun lade sig gøre ved en kompromisløs insistensen på fremtidens fundamentale ny-hed. En ny sang opstår i det åbne, mens den/man opfinder en ny grammatik (teori) der egentlig allerede er forældet efter at sangen er slut.

Brugbar viden er noget der opstår i et forsøg på at holde den kreative kildes udspring åbent. Vi har brug for noget til at fastholde åbenheden.

Tillidens kraft

En metode er improvisationen: Det er muligt at overlade al ansvar til kroppen. Lade fingre, stemme og stemning overtage magten, mens hovedet reduceres til tomhed. Det er ubegribeligt, hvor den kropsgenererede musik/tanke kommer fra. Man må blot konstatere, at en krop der er sat fri kan meget mere, end man forestiller sig.

Jo mere tillid man har til kroppen, jo mere præsterer den. Det er ikke bare ord. Tillid er en muskel, der skal trænes og som potentielt kan forvandle hele bevægeapparatet til en magimaskine. Tilliden sætter fri og vi stoler på, at musikken opstår af sig selv. Og det gør den. Ingen ved hvorfor, men en mulig teori er, at den frie krop udfolder sin eksistens et halvt sekund før bevidstheden. (hvilket er videnskabeligt bevist af hjerneforsker Benjamin Libet)

Bevidstheden er en langsom instans, som kan virke kreativt hæmmende.

Hvis du arbejder med en sang, er det sundt at give op: Gå en tur og lyt indad. Det er dybt fascinerende at mærke, hvordan sangen arbejder videre et eller andet sted. Du kan lade bevidstheden ligge på lur, men lad den for alt i verden ikke blande sig. Sangen undfanger sig selv i en eller anden drømmetilstand, som forsvinder, hvis bevidstheden rører på sig.

Kunsten er at balancere på kanten af drømmetilstanden. Den lille bitte tidsforskel mellem kropslig/drømmeagtig intelligens og bevidsthed er improvisationens og ny-hedens mulighed. Du skal komme bag på dig selv.

Det betyder ikke, at meningsfulde sætninger ikke kan skrives ned, eller melodier ikke kan blive til nedskrevne sange. De skal bare undfanges af den himmelflugt, som åbnes i spontanitetens lys. Spontanitet er naturligvis ikke automatisk meningsfuld. Men når meningsfylden banker på, er

døren, der går op, lavet af spontanitet. Lyset, der strømmer ind, er fortættede tidskvanter med hver deres lille pakke inspiration. Den er et tilstedevær i én bevægelse uden bagtanker. Med andre ord kan levende ord og melodier ikke regnes ud. Kalkule og spontanitet udelukker hinanden.

Her har vi en form for brugbar viden: levende melodier og ord opstår ud af den tid, der bliver sat fri i tillid.

Matematikken og musikken

Matematik er ikke følelseskold kalkule. Tallene rummer forskellige kvaliteter. De vil forskellige ting med vores kroppe (hjernen inkluderet). Du tror, at du er grundlæggende fri, men du har en spændetrøje på, som er hårdt hæklet af historien. For eksempel kan du forsøgsvist kaste dig over 5. Det tager tid at få kroppen til at fatte 5, fordi vi ingen tradition har for 5. Så må vi låne fra inderne: Ta din gi nah tom. 1 2 3 4 5. Eller vi kan kaste os over polyrytmen 6 mod 4. Straks er vi hensat til et sted i sahara. Begynder at danse vildt til uvisheden mellem 6 og 4. Det er sært for en gumpetung dansker. Men tallenes kvaliteter bliver meget konkrete gennem disse kropslige forøvelser.

Jeg ser dem dog ikke som andet end forøvelser. Inderne har ikke patent på 5 og afrikanerne har ikke patent på 6 mod 4. Tallene tilhører først og fremmest musikken og musikken skal optimalt set komponeres fremadskuende, ikke bagudskuende. Derfor gælder det om at løse den historiske spændetrøje og begynde at lege med tallenes kvaliteter på en ny måde.

Nu har vi en anden form for viden: tallenes kvaliteter har et potentiale, som gennem dyb kropslig tilegnelse og historisk frisættelse kan åbne for en kreativ kraft i sangskrivningen.

Ord har godt af den samme behandling: de levende ord undfanges først, når begrebernes skal krakelerer. Når vi ikke længere kun hører os selv i ordene, men det, der bliver sagt. Når samtalen løfter de samtalende ud af fastgroede perspektiver. Over i et levende perspektiv, der har suget læring af samtalen.

Vores tankevirksomhed er som udgangspunkt lavet af et fast blik på virkeligheden, en inkarneret forventning vi kan klynge os til. Når vi løsner den, slipper vi i samme bevægelse det, vi identificerer os overfladisk med. Ordene sprækker. Betydningen nuanceres. Dybden kalder. Hverken tal eller ord trives i spændetrøjer. Tværtimod skal vi vikle dem op og inderliggøre deres kvaliteter. Få øje på den levende vekselvirkning mellem logik og poesi. Mellem algebra og musik.

Tilegnelse af verdens strukturer

Alt kan vendes og drejes. Ord, sætninger og tonale mønstre. Forfra, bagfra, på hovedet, spejlvendes. Forkortes, forlænges. Strukturer klippes i stykker og sættes sammen på ny. Det er en måde at udvikle uendeligt materiale fra det samme grundstof. En måde at forbigå forudsigeligheden. En måde at trænge ind i det kvantitative og suge kvaliteter ud. Et genfortryllesesstøv, man kan drysse ud over ukrakelérbare overflader. En galskabspose, man kan ryste. En sjov leg, så længe det ikke ender i akademisk analysehalløj.

Hvis vi er heldige, udvikler det en følsomhed i forståelsen af strukturer, lyd og betydning. Ud af følsomheden vokser forhåbentligt prægnante idéer, som via deres inspirationsmagnetisme kan trække værker ud af intetheden.

Princippet er enkelt: Der findes noget frigivende i disciplin. Der findes noget frigivende i at tilsidesætte ens umiddelbare subjektive tilbøjeligheder.

Et eksempel: man finder på en dejlig melodi, som virkelig er smækfyldt med ens personlige følelser. Prøv da at spille den baglæns eller spejlvendt. Det er hårdt kropsligt/mentalt arbejde, og der foregår et eller andet fald i melodien meningsindhold. Men det forunderlige er, at der er en sammenhæng med udgangspunktet. Den samme verden er blevet større.

Man bevæger sig stille og roligt over i musikkens egne strukturer: noget mere objektivt. Man kan også halvere melodien tempo eller lignende. Kroppen bliver nødt til at bevæge sig på en anden måde. Det piller ved automatikken. Gør hele skabelsesapparatet mere bevægeligt på lang sigt. At træne tilsidesættelsen af det subjektive, til fordel for noget andet, er sundt simpelthen.

Man må gerne kæmpe lidt for det. Man må gerne udfordre det umiddelbart givne. Det tager også livet af den indre smagsdommer, som for alt i verden ikke må være til stede i undfangelsen af noget kreativt. Dommeren kan komme på banen langt senere i processen.

Tag dig sammen

Dannelse handler om fremelskelse af forskellige egenskaber i karakteren. Tålmodighed, og viljen til fastholdelse ud over det umiddelbart givne: viljen til at se igennem overfladens *quickfix* er dyder, som er ved at blive glemt. At lege med det objektive kan give os dem tilbage. Man skal nok ikke forvente, at der pludselig opstår en hitsang i spejlvendingen af en melodi.

Til gengæld kan der opstå muligheder for at trænge ind i nogle mere ukendte musikalske verdener. Verden trænger til undergravelsen af skabeloner og forudsigelighed. Vi trænger til længere musikalske forløb med mere alsidigt meningsindhold. Vi har brug for en vilje, der kan fastholde os i legen med musikkens grundstrukturer i længere tid. At trænge ned under overfladen tager tid. Måske vi bliver ramt af epifanien: Musik er ikke underholdning. Musik er eksistentiel vejledning.

I den disciplinerede leg har vi mulighed for at lære os selv og eleverne princippet i "at tage sig sammen". Det er ligegyldigt, hvordan du har det. Nu skal du bare spejlvende den melodi. Hold fast i din idé og arbejd den igennem. Det er også ligegyldigt, hvad du føler, hvis du ikke kan placere dig naturligt i forhold til en grundpuls. Det kan være en skoles grundpuls eller en sangs grundpuls. Tag dig sammen. Du bliver nødt til at slippe dig selv løs i den overordnede puls - ellers svinger det ikke. Meningen udebliver. Til gengæld opstår der en mening, som er større end dig selv, når det svinger.

Spontaniteten har med andre ord brug for noget, den kan udfolde sig indenfor og i forhold til. Der findes meget konkrete eksistentielle erkendelser i at finde friheden i sammenspillet mellem din egen puls og en større puls.

Her har vi også en slags viden: Dannelse er egenskaber i karakteren, evner til at gøre noget og reagere på en god måde. Fænomener som vilje/disciplin og tillid/åbenhed skal trænes. Dannelse er ikke øregangsviden, men gå-op-ad-hinanden-forvandlings-viden formidlet gennem kroppe og levende ord i vekselvirkning.

Sangskrivning og eksistens

Musikken er et spejl, du kan kaste din tilværelse ind i og høre råt for usødet. Spejlet er en erkendelsesgenerator, der på magisk vis går på tværs af universets indre og ydre. Gennemsigtig og reflekterende på samme tid. Skriget og tallene. Lyden og strukturen. Dyret og Guden. Hvem ved, hvor erkendelsen findes? Er det i afstanden? Er det i samhørigheden?

Vi stiller spørgsmålene, og musikken sætter et svar i svingninger et eller andet ubegribeligt sted. I musikken er der ikke noget udelukkende tredje. Ingen logik. Der er bare vores menneskelige eksistens. Menneske først og kristen så. Logisk i et historisk perspektiv. Eksistentielt er det mere kompliceret.

Det er ikke et selvrealiseringsprojekt, der går gennem navlen. Tværtimod gælder det om at vende blikket derhen, hvor livet udfolder sig. I dette tilfælde musikken.

Bevægelsen går fra en identifikation med musikerrollen i sig selv mod et blik for musikken som et livsåbnende fænomen. Dobbeltbevægelsen består i, at rollen i sin egen afvikling får et indhold.

Med fare for at blive brændt på bålet vil jeg gerne henlede opmærksomheden på den tyske teolog og mystiker Meister Eckehart's *gelassenheitsbegreb*: Tilegnelse gennem frisættelse.

I stedet for at øse mere bred almen viden ind i de stakkels elevs ører bør vi frisætte dem til deres egen skabertrang og erkendelsesevner. De spirer i tillid og god tid. Eleverne kan gennem tilliden opdage sig selv som mennesker og i den bevægelse: musikken.

Vi skal ikke være elevernes rollemodeller, men deres rolleundergravere. Vi skal sparke dem hårdt over låret hver gang de begynder at kigge sig selv dybt i navlen eller begynder at fedte for opmærksomheden. Peg på musikken og fælleskabet og sig: vis dit sande ansigt.

At stryge eleverne med hårene for ikke at spolere højskolehyggen er bjørnetjenestetillid.

Højskolen som guldtårefabrik

Mangen en sangskriver har stølet blindt på det personlige følelsesregister, i en formodning om, at det er det unikke indre, der kommer ud. Det viser sig imidlertid, at vi er hårdt bundet af tid og sted, historie og tradition. Dit indre er slet ikke indre og slet ikke dit. Det er inkarneret fortid. Drømmen om fornyelse bygger på noget gammelt, som skal gøres levende:

*"thi fornyes kan som flyes
kun, hvad gammelt end er til." (HS nr 85)*

Historien er ikke bare tid, der er gået. Den er på spil i alt, hvad vi gør, som det vi er lavet af. Ikke som noget vi nødvendigvis behøver læse om i tykke bøger for at forstå, men som noget, vi husker på en helt anden måde. En dyb fornemmelse af og længsel efter noget, der går ud over os selv:

*“Ingen har guldtårer fældet
Som ej glimt af guldet så.”*

Vi lader altså ikke eleverne i stikken, når vi beder dem om at finde svaret selv. Højskolen er ikke en bred almen vidensfabrik. Snarere er vi en guldtårefabrik, der beder eleverne om at komme guldet i hu. Vi vil gerne græde sammen med dem.

Hvis tårerne skal blive til guld, må man overgive sig til levendegørelsen af noget, der rækker ud over en selv. Noget ældgammelt strømmende ud af mulighedernes rige. Forståelsen af det er allerede frigivende i sig selv. Erkendelsen af egen middelmådighed er frigivende. Fornemmelsen af den store sammenhæng og tidens endelighed er frigivende. At indse, at man er mere end det billede, man eller andre har af en selv, er frigivende. Det er erkendelser, der opstår, ikke fordi man får dem at vide, læser om dem eller fordi en lærer siger det. Det er erkendelser, der opstår i de til tider smertefulde frigørelsesprocesser. Det er erkendelser, der opstår i det åbnende møde med fællesskabet og musikken.